

ประเมินผลการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาระดับพื้นที่

โสฬารรณ อินทสิทธิ์

สำนักวิชาการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต จังหวัดนนทบุรี

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาระดับพื้นที่ โดยเป็นการประเมินด้านบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิตของการรณรงค์ของปี พ.ศ. 2565 พื้นที่ประเมินมีทั้งหมู่บ้านที่สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) สนับสนุนการทำงานและหมู่บ้านที่ดำเนินการเองใน 9 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ นครสวรรค์ สงขลา นครศรีธรรมราช นครราชสีมา อุบลราชธานี ยโสธร สิงห์บุรี กรุงเทพมหานคร ใช้การสัมภาษณ์ระดับลึกและการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ บุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ผู้บริหารผู้ประสานงาน เครือข่ายองค์กรงดเหล้าระดับภาคและจังหวัด ดำเนินการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 ผลการประเมินพบว่า (1) บริบททุกพื้นที่มีต้นทุนชุมชนที่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มและเสริมแรงใจภายใน (2) ปัจจัยนำเข้าคือผู้นำรูปแบบวิธีการสื่อสารชักชวน (3) กระบวนการของพื้นที่ที่มี สคล. ร่วมดำเนินการและพื้นที่ดำเนินการเอง มีขั้นตอนหลักใกล้เคียงกันและแตกต่างกันในรายละเอียด และ (4) ผลผลิต ผู้เข้าร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษามีแรงใจที่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะ (1) ควรมีการจัดการความรู้เพื่อสร้างการเรียนรู้ภายในอำเภอหรือจังหวัดเดียวกัน (2) ควรสร้างกลไก “ระเบิดจากภายใน” (3) ควรสร้างกลไกเสริมแรง ควรเน้นเสริมแรงภายในตัวบุคคลให้มากขึ้น (4) ควรบูรณาการโครงการชุมชนคนสุ่เหล้าและโพธิสัตย์น้อยให้อยู่ในพื้นที่เป้าหมายเดียวกัน (5) ควรสร้างกลไกและกระบวนการช่วยเหลือกลุ่มผู้ติดสุราเรื้อรัง และ (6) ควรส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อขับเคลื่อนประเด็น การลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เข้าสู่ข้อตกลงของท้องถิ่น

คำสำคัญ: งดเหล้าเข้าพรรษา; การรณรงค์ระดับพื้นที่; การประเมินผล

วันรับ: 10 ก.พ. 2566

วันแก้ไข: 23 ก.พ. 2566

วันตอบรับ: 8 มี.ค. 2566

บทนำ

“วันเข้าพรรษา” เป็นวันสำคัญทางพุทธศาสนา เริ่มต้นตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยพระสงฆ์ถือปฏิบัติการเข้าพรรษาหรืออยู่ประจำในสถานที่ใดที่หนึ่งตลอดช่วงฤดูฝนเป็นระยะเวลา 3 เดือน พุทธศาสนิกชนจึงทำบุญตักบาตร ฟังเทศนาธรรม ปฏิบัติธรรม เรียกได้ว่าใช้โอกาสช่วงเข้าพรรษาเป็นช่วงเวลาพิเศษสำหรับการปฏิบัติปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาจิตใจของตนเอง ประเทศไทยโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) เห็นโอกาส

ของเทศกาลเข้าพรรษานี้ จึงเชิญชวนพุทธศาสนิกชนร่วมทำความดีให้ตนเอง ครอบครัว สังคม ด้วยการลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภายใต้โครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความตระหนักที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในกลุ่มคนที่ดื่มแอลกอฮอล์ ตลอดจนสร้างความร่วมมือในกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อาทิ ครอบครัว ชุมชน ร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ให้ร่วมกันสนับสนุนการลด ละ เลิก ดื่มในระหว่างเทศกาลเข้าพรรษา เริ่มครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2546 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2551 มีพระราชบัญญัติควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พ.ศ. 2551 และในมาตรา 28 ระบุให้วันเข้าพรรษาเป็น “วันงดดื่มสุราแห่งชาติ”⁽¹⁾

กลยุทธ์สำคัญในการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา ได้แก่ (1) การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชน โซเชียลมีเดีย สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น ป้ายโฆษณากลางแจ้งขนาดใหญ่ (2) การจัดกิจกรรม สื่อแผ่นพับ สติกเกอร์ เสื้อ เป็นต้น (2) การจัดกิจกรรมในพื้นที่ แต่ละปีมีการกำหนดประเด็นหลักและข้อความสำคัญของการรณรงค์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประเด็นหลักและข้อความสำคัญของการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2546-2565

ปี	ประเด็นหลัก	ข้อความสำคัญ
2546 ⁽²⁾	งดเหล้าเข้าพรรษาเพื่อแม่	แม่ครับ เพื่อแม่ผมจะงดเหล้าเข้าพรรษา
2547 ⁽²⁾	งดเหล้าเข้าพรรษาเพื่อแม่	เข้าพรรษานี้ขอให้แม่พักบ้าง
2548 ⁽²⁾	งดเหล้าเข้าพรรษาเพื่อแม่	โซคยังดีแค่บาดเจ็บ
2549 ⁽²⁾	แนวคิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและ	เลิกเหล้า เลิกจน
2550 ⁽²⁾	วโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา	ค่าเหล้าสองแสนล้าน เลิกเหล้า เลิกจน
2551 ⁽²⁾	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9	ทำความดีถวายในหลวง
2552 ⁽²⁾	ครบ 80 พรรษา	กินเหล้าเข้าพรรษาแย่ งดเหล้าเข้าพรรษา
2553 ⁽²⁾		ทำความดีถวายในหลวง
2554 ⁽²⁾		ลูกชวนพ่อแม่เลิกเหล้า
2555 ⁽²⁾	ให้ครอบครัวและเพื่อนของนักดื่มช่วยกันเลิกเหล้า	ชวนครอบครัวเลิกเหล้า
2556 ⁽²⁾		เหล้าทำลายมิตรภาพ เข้าพรรษานี้เลิกเลย
2557 ⁽²⁾	ใช้ประเด็นทางศาสนาในโอกาสครบรอบ 2600 ปี	เลิกเหล้า ละบาป รับบุญ
2558 ⁽²⁾	การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า	สิ้นระฆังงดเหล้า เริ่มต้นชีวิตใหม่ เพื่อตนเอง
2559 ⁽²⁾		และครอบครัว สัญญางดเหล้าเข้าพรรษา
2560 ⁽²⁾	ให้กำลังใจนักดื่มในการงดเหล้าให้ครบพรรษา	ชวน ช่วย ให้กำลังใจ คนไทยงดเหล้าครบพรรษา
2561 ⁽³⁾		งดเหล้าครบพรรษา
2562 ⁽⁴⁾	ผลกระทบของเครื่องดื่ม	พักตับและรับอรุณ
2563 ⁽⁵⁾	แอลกอฮอล์ที่มีต่อสุขภาพ	พักตับ พักยก
2564 ⁽⁶⁾	ชวณงดเหล้าครบพรรษา	พลังมด...ชวณงดเหล้าครบพรรษา
2565 ⁽⁷⁾	ใช้มิติด้านสุขภาพเป็นตัวนำ ภายใต้แคมเปญ “พักตับ”	ดับจะกลับมาดี พรรษานี้เริ่มงดเหล้า ดับกลับมาดี
2566 ⁽⁵⁾	งดเหล้าเข้าพรรษา มีสติ มีเงินเหลือ พร้อมสู้ทุกวิกฤต	ก่อนเข้าพรรษา ดับกลับมาดีกลางพรรษา ดับกลับมาดี
2567 ⁽⁶⁾	ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19	ก่อนออกพรรษา
2568 ⁽⁷⁾	งดเหล้าเข้าพรรษามหามงคล ลด ละ เลิก เหล้า บุหรี่	เปลี่ยนเหล้าในมือ สติ
2569 ⁽⁸⁾	อบายมุข สร้างสุขให้สังคม ตนเอง และครอบครัว	สื่อรักให้พักเหล้า
2570 ⁽⁹⁾		ซูปเปอร์แม่พ่อ พอแล้วเหล้า

ขณะเดียวกันศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ⁽⁸⁻¹²⁾ ประเมินผลการรณรงค์เพื่อสำรวจการรับรู้และความคิดเห็นต่อสื่อประชาสัมพันธ์รณรงค์ดูแลสุขภาพ ศึกษาพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ตลอดจนสรุปข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาสำหรับการรณรงค์ในปีต่อไป นอกจากนี้เมื่อปี พ.ศ. 2557 มีการประเมินผลการรณรงค์ดูแลสุขภาพเข้าพรรษาในระดับพื้นที่ พบผู้เข้าร่วมลงนามปฏิญาณตนงดเหล้าเข้าพรรษาที่อยู่ในพื้นที่ทำโครงการงดเหล้าเข้าพรรษาสัมฤทธิ์ผลดีที่สุด ขณะที่ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการและอยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีโครงการมีผลสัมฤทธิ์ต่ำที่สุด⁽¹³⁾ มีการประเมินผลระดับพื้นที่อีกในปี พ.ศ. 2558 และ 2561 พบว่าผู้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษาในหมู่บ้านปฏิบัติการ (มี สคส. สนับสนุน) เกิดประสิทธิผลมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเปรียบเทียบและไม่ได้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา⁽¹⁴⁾ การรับรู้ความตั้งใจเข้าร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา และผู้เข้าร่วมกิจกรรม ตลอดจนผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มหมู่บ้านที่มี สคส. สนับสนุนดีกว่ากลุ่มหมู่บ้านเปรียบเทียบ⁽²⁾ การรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาในภาพรวมยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่องในทุกๆ ปี ดังปี พ.ศ. 2565 นี้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสารมวลชน สื่ออื่นๆ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ อดบ้ายมุข สร้างสุขให้สังคมตนเอง และครอบครัว อย่างไรก็ตามการรณรงค์ในระดับพื้นที่ ทำกิจกรรมหรือมีกระบวนการอะไรอย่างใดบ้างเพื่อทำให้เกิดความต่อเนื่องต่อยอดของกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา รวมถึงผลักดันให้พื้นที่ทำการรณรงค์ได้เองมากยิ่งขึ้น เป็นประเด็นที่ต้องค้นหาคำตอบ จึงนำมาสู่การศึกษาครั้งนี้ ซึ่งเป็นการประเมินผลการรณรงค์ดูแลสุขภาพเข้าพรรษาระดับพื้นที่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลผลิต มุ่งหาคำตอบทำอะไร อย่างไร เพราะอะไร

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงประเมินผลโดยใช้ CIPP model⁽¹⁵⁾ เป็นกรอบการประเมินด้วยวิธีเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ระดับลึก และการสนทนากลุ่ม

เครื่องมือการเก็บข้อมูล คือ แนวคำถามการสัมภาษณ์ระดับลึก แนวการสนทนากลุ่ม มีกรอบคำถามที่ได้ข้อมูล

บริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตของการรณรงค์ดูแลสุขภาพเข้าพรรษาระดับพื้นที่ปี พ.ศ. 2565

ดำเนินการประเมินระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม - 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565 พื้นที่การศึกษาเลือกแบบเฉพาะเจาะจง คือ จังหวัดที่มีชุมชนทำการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาทั้งที่มีและไม่มีกิจกรรมสนับสนุนการทำงานจาก สคส. กรณีไม่สามารถหาจังหวัดดำเนินการ ทั้งที่มีและไม่มี สคส. สนับสนุนได้นั้น เลือกจังหวัดใกล้เคียงที่มีชุมชนบริบทใกล้เคียงกันแทน ได้พื้นที่ 16 ชุมชนใน 9 จังหวัด ดังนี้ พื้นที่ มี สคส. ร่วมดำเนินการ ได้แก่ (1) หมู่ที่ 6 บ้านหม้อและ หมู่ที่ 4 บ้านป่าดิว ตำบลสันโป่ง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ (2) หมู่ที่ 4 บ้านหนองยาว ตำบลหนองกระเจา อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ (3) หมู่ที่ 17 บ้านควนเหนือ ตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา (4) หมู่ที่ 4 บ้านนาเสน ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช (5) ชุมชนบ้านส่วยใน-นอก เทศบาลพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา (6) หมู่ที่ 1 บ้านหนองไชนก ตำบลหนองไชนก อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี (7) หมู่ที่ 8 บ้านขุนโลก ตำบลถนนสมอ อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี และ (8) ชุมชนการเคหะทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร พื้นที่ดำเนินการเอง ได้แก่ (1) หมู่ที่ 4 บ้านสันทรายหลวง ตำบลสันทรายหลวง อำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่ (2) หมู่ที่ 1 บ้านท่ามะขามเอน ตำบลมหาโพธิ์ อำเภอแก่งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ (3) หมู่ที่ 1-7 ตำบลทุ่งขี้ผึ้ง อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา (4) หมู่ที่ 2 บ้านมะปรางงาม ตำบลละอาย อำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช (5) ตำบลนิคมสร้างตนเอง อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา (6) หมู่ที่ 5 บ้านสองคร ตำบลกุดชุม อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร (7) หมู่ที่ 1-5 ตำบลวิหารขาว อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี และ (8) ชุมชนโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย (1) บุคคลที่สมัครเข้าร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา (2) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนหรือหมู่บ้าน อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครสาธารณสุขพระสงฆ์ ตัวแทนร้านค้าที่มีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จำหน่าย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ/ภาคท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลชุมชน นายกเทศบาล-

ตำบล นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ปลัดเทศบาลตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการกองการศึกษา ในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่เครือข่ายองค์กรงดเหล้า จำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประมาณ 20-30 คน ต่อชุมชน วิธีวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงประเด็น

ผลการศึกษา

1. ด้านบริบท

1.1 ที่มาของการเริ่มทำรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา แรงจูงใจที่ยังคงทำการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง

1.1.1 จุดเริ่มต้นของการทำรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาคั้งแรกคือ “คนต้นคิด” “ความต้องการทำความดี” และ “เทศกาลที่ใช้เป็นโอกาสในการทำความดี” ดังตัวอย่างหลายๆชุมชนใช้เทศกาลวันเข้าพรรษาเป็นโอกาสในการชวนกันทำความดี ชุมชนที่เริ่มทำเองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 อย่างบ้านท่ามะขามเอน ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ มีคนต้นคิดเป็นผู้ตั้งประเด็นคำถามกับแกนนำและคนในชุมชนว่า “เราจะทำอะไรกันดี” โดยเฉพาะถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 ในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา ซึ่งได้รับคำตอบว่า “เราน่าจะหยุดดื่มเหล้าในช่วง 3 เดือนเข้าพรรษา” ทั้งนี้เพราะหลายคนเห็นปรากฏการณ์การดื่มเหล้าในชุมชนดื่มแม้กระทั่งในการประชุม รวมถึงแม่ครัวที่มาช่วยทำครัวให้ด้วย ขณะที่การรณรงค์ของ สสส. และ สคส. ใช้แนวคิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ครบ 80 พรรษา ในระหว่างปี พ.ศ. 2549-2551

1.1.2 มีประสบการณ์ทำรณรงค์งดเหล้าในเทศกาลอื่นๆมาก่อน โดยเฉพาะงานศพปลอดเหล้า งานบวชปลอดเหล้า งานบุญปลอดเหล้า แล้วจึงมาขยายการดำเนินงานเป็นการงดเหล้าเข้าพรรษา ดังกรณีบ้านควนเหนือ ตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา เริ่มทำงานบวชปลอดเหล้ามาก่อนโดยเป็นงานบวชของลูกชายอดีตผู้ใหญ่บ้าน หรือที่บ้านหม้อ หรือหมู่บ้านอื่นในตำบลสันโป่ง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ทำกิจกรรมงดเหล้าในงานศพมาก่อน รวมทั้งการงดอบายมุข น้ำหวานและน้ำอัดลม

1.1.3 มีการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติดในชุมชน ในโรงเรียนโดยหน่วยงานภาครัฐ หรือเครือข่ายอื่น ดังเช่น การบำบัดฟื้นฟูโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (community based treatment and rehabilitation: CBTx) และชมรมทูปีนัมเบอร์วันในชุมชน ซึ่งพบว่าคนที่มาร่วมกิจกรรมนั้นมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดังเช่น (1) บ้านหม้อ ตำบลสันโป่ง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ มีการดำเนินงานเรื่องงดเหล้ามานานมากกว่า 10 ปี เริ่มต้นจากเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล วิทยาลัยเชียงใหม่มาชวนแกนนำชุมชน อาทิ ผู้ใหญ่บ้านให้เกิดการวิเคราะห์ชุมชนและแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม โดยเฉพาะเรื่องสุรา หลังจากนั้น สคส. ได้เข้ามาร่วมสนับสนุนทำงานรณรงค์ให้ชัดเจนมาเรื่อยๆในปี พ.ศ. 2562 และ (2) บ้านขุนโลก ตำบลดอนสมอ อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสิงห์บุรี มือดีดีผู้อำนวยการโรงเรียนในพื้นที่ ที่เคยทำโครงการโรงเรียนโพธิ์สัตย์น้อยร่วมเป็นแกนนำ และมีชมรมทูปีนัมเบอร์วันบ้านขุนโลกตั้งเมื่อ 2 ปีที่ผ่านมาสืบเนื่องจากการบำบัดยาเสพติดในชุมชน (CBTx) ผู้เสพยาเสพติดที่มาเข้าร่วมมีติดเหล้าร่วมด้วย จึงได้ริเริ่มทำการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาและได้ชักชวนสมาชิกที่ผ่านการบำบัดแบบ CBTx เข้าร่วมด้วย

1.1.4 ความสมัครใจของผู้ที่ต้องการลด ละ เลิกเหล้า การตอบรับกิจกรรมและร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษาของคนในชุมชนมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับ “จะทำอย่างไรให้คนสมัครใจเข้าร่วมเอง” บางชุมชนดังเช่นชุมชนโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร หลีกเลียงคำว่าปฏิญาณตนในการเชิญชวน เพราะคำนี้ทำให้ผู้คนรับรู้ว่าเป็นการให้คำมั่นสัญญา คนที่ยังลังเลใจ ไม่แน่ใจในตนเองว่าจะสามารถลด ละ เลิกได้หรือไม่จึงไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรม อย่างไรก็ตามพบวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้คนเข้าร่วมลด ละ เลิก อย่างสมัครใจคือ ทำให้แกนนำของกลุ่ม หรือพูดแบบภาษาชาวบ้าน คือ “ลูกพี่” ในวงดื่ม ไม่ว่าจะเป็แกนนำในชุมชน หรือผู้นำในองค์กร ตัดสินใจลด ละ งดดื่มในช่วงเข้าพรรษา ก่อน ซึ่งจะเป็นตัวอย่างให้กับสมาชิกในกลุ่ม ทำให้คนอื่นๆ ที่ดื่มด้วยกันในกลุ่มเกิดแรงใจที่จะลด ละ งดดื่ม และสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมตาม

1.1.5 การจัดรณรงค์ซ้ำๆทุกปีอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็น “ประเพณี” ดังที่บ้านท่ามะขามเอน ตำบลมหาโพธิ อำเภอบางกล่ำ

เก้าอี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ หลังจากเริ่มจัดรณรงค์ ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2539 ยังคงจัดต่อเนื่องทุกปี เช่นเดียวกับ ที่ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช มีบ้านนาออก หมู่ที่ 7 เคยทำรณรงค์ตั้งแต่เข้าพรรษามาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 จนปัจจุบันได้กลายเป็นประเพณี เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษาทุกคนในหมู่บ้านจะลด ละ เลิก เหล้าระหว่างเข้าพรรษาตัวเองโดยไม่ต้องจัดการรณรงค์ จึงเป็นหมู่บ้านต้นแบบและที่พี่เลี้ยงให้คำแนะนำกับ บ้านนาเสน หมู่ที่ 4 ตำบลบ้านเกาะ

1.2 ด้านนโยบาย

1.2.1 มีนโยบายความร่วมมือสนับสนุนการรณรงค์ ลดเหล้าเข้าพรรษาในระดับต่างๆ ตั้งแต่ระดับกระทรวงจนถึง ระดับตำบล ปี พ.ศ. 2565 มีหนังสือราชการจาก คณะกรรมการนโยบายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข ถึงปลัดกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 เรื่องขอความร่วมมือจัดกิจกรรม ลดเหล้าเข้าพรรษาประจำปี พ.ศ. 2565 จากนั้นมีหนังสือ ราชการจากกระทรวงมหาดไทยถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ทุกจังหวัดขอความร่วมมือสนับสนุนการจัดกิจกรรม วันงดดื่มสุราแห่งชาติประจำปี พ.ศ. 2565 และจังหวัด จึงมีหนังสือราชการแจ้งเวียนถึงหัวหน้าส่วนราชการ ทุกแห่งทุกอำเภอ หน่วยงานระดับตำบลรับแจ้งจาก อำเภอต่อไป การมีหนังสือขอความร่วมมือเช่นนี้ช่วยกระจาย การประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงตั้งแต่ระดับจังหวัดถึงระดับ ตำบล อย่างไรก็ตามพื้นที่ระดับจังหวัด อำเภอหรือตำบล จะจัดการรณรงค์หรือไม่ เป็นการตัดสินใจของหน่วยงาน หรือผู้บริหารองค์กรในแต่ละระดับ

1.2.2 มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่าง หน่วยงาน และหรือชุมชน ชุมชนหลายแห่งมีการทำบันทึก ข้อตกลงความร่วมมือหรือเรียกสั้นๆ ว่า “MOU” ระหว่าง ชุมชนกับหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน อาทิ นายอำเภอ ผู้กำกับตำรวจภูธร ผู้นำองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นผู้อำนวยการสำนักงานเขต (กรณีกรุงเทพมหานคร) ร้านค้า ร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ หรือ MOU ระหว่างชุมชนด้วยกันเอง กล่าวคือ จากหมู่บ้านต้นแบบให้ ความร่วมมือกับหมู่บ้านใกล้เคียงทั้งภายในตำบลและตำบล ใกล้เคียงอื่น ดังที่บ้านป่าดิว ตำบลสันโป่ง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ เริ่มทำงดเหล้าเข้าพรรษาปี พ.ศ. 2565

เป็นครั้งแรกจากการที่ผู้ใหญ่บ้านได้ไปเป็นเครือข่ายของ บ้านหม้อและมีการทำ MOU กับเทศบาลตำบล กรณีชุมชน โพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ชุมชนได้ทำ MOU กับร้านค้าเพื่อให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสุรา ทั้งนี้ เพื่อให้ร้านค้ารับรู้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสามารถ สร้างความสุขในชุมชนร่วมกันได้

1.3 ต้นทุนของชุมชน

1.3.1 ต้นทุนทางธรรมชาติ เช่น แหล่งท่องเที่ยว ตามธรรมชาติ สมุนไพร เป็นต้น

1.3.2 ต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี ประวัติ ศาสตร์ เช่น ศิลปะพื้นบ้าน การละเล่น ประเพณีพื้นบ้าน การตั้งสัจจะอธิษฐาน เป็นต้น

1.3.3 คติความเชื่อดั้งเดิม พบคติความเชื่อเกี่ยวกับ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ส่งผลเชิงลบต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมที่สำคัญคือ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังคงเป็นสัญลักษณ์ ของความไม่ตระหนี่ถี่เหนียวของเจ้าภาพทั้งงานบุญงานไศย เทศกาลงานเลี้ยงต่างๆ อีกทั้งเป็นรางวัลสำหรับคนในชุมชน ที่มาช่วยทำงานบ้านเจ้าภาพ ช่วยบำรุงสุขภาพช่วยเจริญ อาหาร

1.3.4 การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติและสังคม ปี พ.ศ. 2565 ยังคงเป็นช่วงเวลาที่ได้รับผลกระทบจาก สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2563 อีกทั้งยังเกิดภัยพิบัติน้ำท่วมในพื้นที่ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือระหว่างเดือนกันยายน - ตุลาคม พ.ศ. 2565 รวมถึงสถานการณ์การเมืองระดับท้องถิ่น คือ การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่จังหวัดสงขลา เหล่านี้ ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ และวิถีการใช้ชีวิต รวมทั้งการจัดกิจกรรม รณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาของชุมชน ทั้งเชิงลบและบวก ผลเชิงลบที่ชัดเจนที่สุดคือ คนมีรายได้ลดลง ซึ่งเอื้อต่อผล เชิงบวกที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเครื่องดื่มด้วย เช่น พฤติกรรม ดื่มเครื่องดื่มหรือปริมาณการดื่มลดลง ดื่มคนเดียวมากขึ้น เป็นต้น และจากมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมส่งผล ทำให้เกิดการเรียนรู้และติดต่อสื่อสารกันด้วยสื่อออนไลน์ กิจกรรมต่างๆ จึงเน้นไปใช้วิธีการของสื่อออนไลน์มากขึ้น หากจัดกิจกรรมรวมกลุ่มแบบพบปะกันต้องเป็นขนาดเล็ก 4-5 คน สิ่งที่เป็นโอกาสในวิกฤตเหล่านี้คือชุมชนให้ผู้ร่วม กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษามาร่วมทำกิจกรรมของชุมชน

แบบจิตอาสาไม่ว่าจะเป็นการเตรียมสถานที่ อุปกรณ์สำหรับให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และผู้ประสบภัยน้ำท่วม กรณีชุมชนที่มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านต้องหยุดการจัดกิจกรรมต่างๆ จนกระทั่งการเลือกตั้งแล้วเสร็จจึงเริ่มทำทั้งนี้เหตุผลของชุมชนคือเพื่อความโปร่งใสของผู้สมัครรับเลือกตั้งทุกฝ่าย ส่งผลต่อการทำงานที่ไม่เป็นไปตามแผนงานที่กำหนดไว้

1.4 ความแตกต่างระหว่างวัย ช่วงอายุในแต่ละกลุ่มวัยสะท้อนถึงการรับรู้ตีความหมายของพฤติกรรม การดื่มของตนเอง การรณรงค์ลักษณะการจัดกิจกรรม ในมุมมองของกลุ่มวัยรุ่นหรือเยาวชนอายุไม่เกิน 25 ปี คิดว่าการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาเป็นกิจกรรมสำหรับคนวัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะจัดในวันเข้าพรรษาและส่วนใหญ่ใช้วัดเป็นสถานที่จัดกิจกรรม มีเสียงสะท้อนจากกลุ่มวัยผู้ใหญ่ว่า “เด็กวัยรุ่นสมัยนี้ไม่รู้จักวันเข้าพรรษาแล้ว” อย่างไรก็ตามมีชุมชนบางแห่งที่สามารถทำให้การรณรงค์นี้เป็นเรื่องของทุกคนได้ ดังชุมชนโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่ใช้เทคนิคสร้างการมีส่วนร่วมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง อาทิ ร้านค้า กลุ่มวัยผู้ใหญ่ กลุ่มเยาวชน มาพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง หรือพาทำกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และทบทวนบทเรียนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างตระหนักร่วมกันว่าคนในชุมชนคือญาติพี่น้องกัน กฎกติกาข้อบังคับที่ต้องรับรู้และร่วมกันปฏิบัติมีอะไรอย่างไร แม้แต่เจ้าของร้านค้าร้านจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ถือเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ของเด็กๆ สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันได้

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

สิ่งเอื้ออำนวยหรือสนับสนุนในช่วงเตรียมการก่อนวันเข้าพรรษานั้นพบว่ามีความใกล้เคียงกันระหว่างพื้นที่มี สคส. ร่วมดำเนินการกับพื้นที่ทำเอง ดังนี้

2.1 ผู้นำ ผู้พาทำและทีมงานในพื้นที่ อันได้แก่ แกนนำชุมชน (กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (โรงพยาบาล-ชุมชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) อาสาสมัครสาธารณสุขอาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานคร กรมการหมู่บ้าน และพระสงฆ์ส่วนใหญ่คือเจ้าอาวาส สำหรับส่วนที่มีความแตกต่างกันคือ ในพื้นที่ สคส. มีผู้ประสานงาน

สคส. ระดับจังหวัด/ระดับภาคเป็นผู้เอื้ออำนวยในการประสานความร่วมมือ และกระตุ้นให้เกิดการร่วมคิด ร่วมทำ

2.2 งบประมาณและวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ พื้นที่มี สคส. ได้รับสนับสนุนงบประมาณและสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ป้ายไว้นิล สื่อ ขณะที่พื้นที่ทำเองมีทั้งใช้และไม่ใช้งบประมาณ กรณีใช้งบประมาณจัดทำเป็นโครงการขอรับสนับสนุนจากกองทุนหลักประกันสุขภาพระดับท้องถิ่นหรือตำบล กรณีไม่ใช้งบประมาณ ใช้อุปกรณ์สถานที่ที่มีอยู่ในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งขอสนับสนุนจากวัด

2.3 ผู้เข้าร่วมกิจกรรม บุคคลที่สมัครเข้าร่วมงดเหล้าเข้าพรรษาเป็นมีทั้งวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุ 25 ปี) วัยทำงาน วัยสูงอายุ ลักษณะการดื่มประกอบด้วย (1) กลุ่มเลิกดื่มต่อเนื่อง (2) กลุ่มดื่มทั่วไป (3) กลุ่มดื่มประจำ และ (4) กลุ่มติดเรื้อรังมีค้อย่างน้อย

2.4 วิธีการค้นหาผู้สมัครร่วมกิจกรรม พบว่าส่วนมากใช้วิธีประชาสัมพันธ์และให้ผู้สนใจมาสมัครเองให้อาสาสมัครสาธารณสุขเชิญชวนประชาชนในความรับผิดชอบเข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ในพื้นที่ทำเองใช้วิธีการให้ตัวแทนแกนนำชุมชนไปเชิญชวนสมาชิกในหมู่บ้านโดยกำหนดจำนวนที่ต้องเชิญชวน เช่น จำนวน 5 คนต่อหมู่บ้าน ดังที่บ้านท่ามะขามเอน ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ หรือให้ตัวแทนสมาชิกองค์กรบริหารส่วนตำบลแต่ละหมู่บ้านชวนลูกบ้านมาหมู่ละ 5 คน ดังเช่นตำบลทุ่งขี้มัน อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา

2.5 ระบบข้อมูล

2.5.1 การลงชื่อสมัครเข้าร่วมกิจกรรม มีทั้งการจดบันทึกในสมุดลงนามปฏิญาณตน บันทึกในระบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของเครือข่ายองค์กรงดเหล้า หรือนำลิงก์การลงนามสมัครผ่านแอปพลิเคชัน อสม. มาติดตั้งที่หน้าแรกของเว็บไซต์หน่วยงานดังเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งขี้มัน อำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา

2.5.2 การจัดประเภทผู้สมัคร แบ่งเป็น (1) ผู้ดื่มทั่วไป (2) ผู้ดื่มแบบเสีียง และ (3) ผู้ติด ส่วนใหญ่ผู้สมัครเป็นกลุ่มดื่มทั่วไปมากกว่าประเภทอื่นๆ ดังที่ตัวแทนชุมชนการเคหะทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานครสะท้อนว่า “คนติดจริงๆ ยากมากในการเข้าถึง”

3. ด้านกระบวนการ

3.1 ขั้นตอนหลักของการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา ทั้งของพื้นที่ที่มี สคล. ร่วมดำเนินการและพื้นที่ดำเนินการเอง มีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

- 3.1.1 ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล
- 3.1.2 รับสมัคร และลงชื่อสมัคร
- 3.1.3 คัดกรองผู้สมัคร
- 3.1.4 จัดกิจกรรมในวันเข้าพรรษา ได้แก่ ทำบุญ ตักบาตร หล่อเทียนพรรษา

3.1.5 จัดกิจกรรมระหว่างพรรษาขึ้นอยู่กับแต่ละพื้นที่ ออกแบบตามบริบทของชุมชน อาทิ กิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว สร้างรายได้โดยรวมกลุ่ม วิสาหกิจ จิตอาสา

3.1.6 จัดกิจกรรมในวันออกพรรษา ได้แก่ ทำบุญ ตักบาตร

3.2 ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกัน หรือมีความแตกต่างกัน ในรายละเอียดของการจัดกิจกรรมระหว่างพื้นที่มี สคล. ร่วมดำเนินการและพื้นที่ดำเนินการเอง มีดังนี้

3.2.1 การจัดทำโครงการ พื้นที่ดำเนินการเองเขียนโครงการขอรับสนับสนุนจากกองทุน สปสช. เป็นลักษณะโครงการดำเนินการมีระยะเวลา 3 เดือนช่วงเข้าพรรษา ขณะที่พื้นที่ สคล. สนับสนุนได้รับงบประมาณสนับสนุนผ่านระดับจังหวัดหรือระดับภาค โดยมีผู้ประสานงาน เครือข่ายองค์กรงดเหล้าจังหวัดเป็นผู้ประสานงาน และเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดกระบวนการ “ชวน ช่วย ชม เขียร์ เชิดชู” ด้วยสื่อบุคคล คือ คนหัวใจเพชร หัวใจเหล็ก

3.2.2 ทำกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นวิถีชุมชนไม่ต้องใช้งบประมาณ ใช้วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ในชุมชน อาทิ บ้านท่ามะขามเอน ตำบลมหาโพธิ อำเภอกำแพง จังหวัดนครสวรรค์

3.2.3 การชักชวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม พบว่าพื้นที่ดำเนินการเองให้ผู้ที่เลิกเหล้าได้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นผู้นำทางการในพื้นที่ อาทิ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำในการเชิญชวนงดเหล้าเข้าพรรษาแล้ว ยิ่งทำให้มีความน่าเชื่อถือ และเกิดความศรัทธามากขึ้น

3.3.3 กิจกรรมวันเข้าพรรษา พื้นที่มี สคล. สนับสนุน ใช้การปฏิญาณตนลด ละ เลิกเป็นกลวิธีสำคัญ ขณะที่

พื้นที่ดำเนินการเองมีทั้งใช้วิธีการปฏิญาณตนและไม่ใช้ด้วยเหตุผลที่ว่า คำว่า “ปฏิญาณ” ทำให้คนที่ยังไม่แน่ใจในตัวเองว่าจะทำได้หรือไม่นั้น ไม่กล้าสมัครเข้าร่วมกิจกรรม

3.3.4 กิจกรรมที่ทำในระหว่างพรรษา คือ ส่วนใหญ่ในพื้นที่ดำเนินการเองใช้กิจกรรมทางศาสนา เช่น สวดมนต์ ตักบาตร สมาธิ ทุกวันพระ กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมสร้างสรรค์พื้นที่ส่วนรวม บางชุมชนจัดกิจกรรมครอบครัวในลักษณะค่ายเพื่อฝึกเรื่องการสื่อสาร เช่น ชุมชนโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร หรือที่บ้านมะปรางงาม ตำบลละอายอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการในลักษณะติดตามและเสริมพลังผู้เข้าร่วมโครงการลด ละ เลิกเหล้า บุหรี่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 รายเดิม สำหรับพื้นที่มี สคล. สนับสนุนมีการร่วมกิจกรรมอื่นที่ สคล. จัด อาทิ การพัฒนาศักยภาพครอบครัว เครือข่ายแกนนำ stop drink network (SDN)

3.3.5 กิจกรรมหลังออกพรรษา

- พิธีมอบเกียรติบัตรหรือให้ความชื่นชมยกย่องในพื้นที่ดำเนินการเองส่วนใหญ่ดำเนินการภายหลังวันออกพรรษาไม่เกิน 2 สัปดาห์ ขณะที่พื้นที่มี สคล. ร่วมดำเนินการส่วนใหญ่จัดพิธีเชิดชู มอบเกียรติบัตรในช่วงหลังวันขึ้นปีใหม่ ให้ผ่านกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปี กิจกรรมงานบุญ/เทศกาลอื่น ต่อไปอีกด้วยเหตุผลคือจะยืดระยะเวลาการลด ละ เลิก ออกไปอีก

- ติดตามหลังการรักษาในรายที่เป็นผู้ติดสุรา โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและเครือข่ายในพื้นที่ อาทิ ศูนย์สุขภาพใกล้บ้านใกล้ใจ พยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวชของโรงพยาบาลชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มสุรานิรนาม (alcoholics anonymous: AA) โดยมีตัวอย่างคนต้นแบบกลุ่มสุรานิรนามในอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

4. ด้านผลผลิต

ผู้สมัครใจเข้าร่วมงดเหล้าเข้าพรรษาทั้งพื้นที่ สคล. สนับสนุนและพื้นที่ทำเอง ประกอบด้วยคนที่ตั้งใจหยุดดื่มทั้งพรรษา ลดการดื่ม และกลุ่มผู้เลิกดื่มได้แล้ว ดังนี้

กลุ่มตั้งใจหยุดดื่มทั้งพรรษา เป็นกลุ่มผู้ดื่มที่มีความตั้งใจหยุดดื่มต่อเนื่อง 3 เดือนอยู่แล้ว ส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เคยงดเหล้าเข้าพรรษามาแล้ว ตั้งใจงดเหล้าเข้าพรรษาด้วยเหตุผลเรื่องสุขภาพ ต้องการฟื้นฟูสภาพร่างกาย

ส่วนรายที่เพิ่งเข้าร่วมกิจกรรมเป็นปีแรกแต่ตั้งใจหยุดดื่มทั้งพรรษาส่วนหนึ่งมีปัจจัยที่สนับสนุนความตั้งใจคือต้องการเป็นแบบอย่างโดยเฉพาะคนที่ผู้นำในชุมชน

กลุ่มลดการดื่ม เป็นกลุ่มผู้ดื่มที่ยังไม่มั่นใจว่าจะสามารถหยุดดื่มตลอดทั้งพรรษาได้ จึงขอลดปริมาณหรือความถี่ในการดื่มลง ทั้งนี้บางรายยังคงมีเหตุผลว่า ด้วยตำแหน่งหน้าที่ยังต้องเข้าสังคมงานเลี้ยงต่างๆ

กลุ่มเลิกดื่มได้แล้ว เป็นผู้ที่เลิกดื่มได้ด้วยตัวเองมาก่อนแล้วด้วยเหตุผลด้านสุขภาพ หรือเป็นผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษามาก่อนหน้านี้แล้วและสามารถเลิกเหล้าได้หากอยู่ในพื้นที่มี สคส. ร่วมดำเนินการ บุคคลกลุ่มนี้จะได้รับการยกย่องให้เป็นคนหัวใจเพชร (เลิกต่อเนื่องเกิน 3 ปี) คนหัวใจเหล็ก (เลิกได้ 1-3 ปี) ทั้งนี้พบในหลายๆ พื้นที่ว่ากลุ่มเลิกดื่มได้แล้วมาเข้าร่วมกิจกรรมในปี พ.ศ. 2565 นี้ก็มีหนึ่งชุมชนที่ไม่นำกลุ่มผู้เลิกดื่มได้แล้วมานับรวมเป็นจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมของปี พ.ศ. 2565 เพราะถือว่าเลิกได้แล้ว กลุ่มไม่เข้าร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษามีทั้ง (1) ผู้ดื่มที่รับรู้ข่าวการประชาสัมพันธ์การณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาของชุมชนและมีคนมาชวนแต่ปฏิเสธหรืออีกชุมชนหนึ่งมีผู้ดื่มประจำลดการดื่มเองแต่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม (2) กลุ่มผู้ติดเหล้าเรื้อรังที่ชุมชนยังเข้าไม่ถึง และ (3) กลุ่มติดที่ผ่านการรักษาแล้วกลับไปดื่มซ้ำ อย่างไรก็ตามมีผู้ให้ข้อมูลว่า มีผู้ที่งดดื่มระหว่างพรรษาที่ไม่แสดงตนด้วย

ผลที่เกิดขึ้นกับผู้กลด ละ เลิกดื่มเหล้าเข้าพรรษาโดยภาพรวม มีดังนี้ ร่างกายแข็งแรงขึ้น รู้สึกสดชื่นขึ้น รับจ้างทำงานได้มากขึ้น ทำให้ได้รายได้มากขึ้น มีเงินเก็บเพิ่มขึ้น หรือนำเงินเก็บจำนวนที่เคยใช้เป็นค่าสุราไปซื้อของมีค่าต่างๆ กล้าช่วยเหลืองานหรือทำจิตอาสาในชุมชนมากขึ้น

วิจารณ์

1. ด้านบริบท ทุกพื้นที่มีต้นทุนของชุมชนอยู่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อการรณรงค์ การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญยิ่งคือ ทุนมนุษย์ หมายถึง คนต้นคิด คนที่มีความตระหนักต้องการให้คนในชุมชนอยู่ดีมีสุข เป็นจุดเริ่มต้นในการทำสิ่งต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน แม้แต่การถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณีที่ดึงมาจากรุ่นสู่รุ่นนี้ก็ช่วยทำให้เกิด

ความรัก เคารพศรัทธา ต่อบรรพบุรุษ ชุมชนที่อาศัยอยู่ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเสริมพลังแรงใจภายในให้เพิ่มมากขึ้นได้ รวมถึงการตั้งสัจจะอธิษฐานเป็นการตั้งพันธะสัญญากับตนเองโดยมีความเคารพศรัทธาเป็นแรงยึดเหนี่ยวจึงนำมาสู่การประพฤติปฏิบัติที่ซื่อสัตย์ต่อตนเอง จากบริบทของชุมชนไม่เพียงแต่ส่งผลลัพธ์โดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มของกลุ่มเป้าหมายเท่านั้น แต่ยังพบผลลัพธ์ทางอ้อม อาทิ ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ความมีจิตอาสา ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่มาช่วยเสริมความภาคภูมิใจ หรือความมีคุณค่าในตนเองจัดเป็นแรงจูงใจภายในที่ผลักดันให้ยังคงมีพฤติกรรมลด ละ เลิกเหล้าอย่างต่อเนื่องต่อไป

2. ด้านปัจจัยนำเข้า มีปัจจัยที่สำคัญ คือ (1) ผู้นำทำหากเป็นผู้หน้าที่เป็นทางการในพื้นที่มีผลต่อการยอมรับศรัทธา และคล้อยตามได้มาก อีกทั้งมีอำนาจในการตัดสินใจที่จะนำไปสู่การกระทำสิ่งต่างๆ ร่วมกันกับเครือข่ายอื่น (2) ผู้นำทางศาสนาคือพระสงฆ์เป็นผู้ที่สามารถให้แง่คิดทางธรรมสร้างความตระหนักต่อความอยากปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และ (3) รูปแบบวิธีการสื่อสารชักชวนให้ผู้ดื่มเข้าร่วมกิจกรรมให้ได้อย่างทั่วถึงโดยใช้ตัวแทน กรณีกลุ่มผู้ติดสุราซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษาน้อยต้องใช้เวลาในการพูดคุยเพื่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีและชักชวนเข้าสู่การบำบัดรักษา

3. ด้านกระบวนการ ขั้นตอนหลักของการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษามีความใกล้เคียงกันทั้งของพื้นที่ที่มี สคส. ร่วมดำเนินการและพื้นที่ดำเนินการเอง หากจะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดของลักษณะกิจกรรม และการสื่อสาร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการผลลัพธ์ระยะสั้นหรือระยะยาว และความสามารถในขับเคลื่อนกระบวนการของผู้นำทำและทีมงานที่ต้องผสมผสานผลประโยชน์รวมของทุกฝ่ายได้ด้วยการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างต้นทุนของชุมชนกับจุดประสงค์งานได้ เชื่อมโยงกลไกของหน่วยงานอื่นในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการเพื่อหา กลวิธี รูปแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัย และเชื่อมโยงให้กลุ่มเด็ก เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มผู้ใหญ่ในชุมชน อาทิ กลไกของชมรมทูปีนัมเบอร์วัน กลไกการบำบัดฟื้นฟู โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (CBTx) รวมถึงกลไกอื่นของ สคส. ได้แก่ โรงเรียนคำพ่อสอน เครือข่ายแกนนำ SDN

กลไกการติดตาม อาทิ กลุ่มสุรานิรนามที่มีจุดแข็งคือเป็นผู้เคยมีประสบการณ์การเลิกดื่มมาช่วยเหลือกันเอง ทำให้มีความเข้าใจและสามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือเพื่อนผู้เลิกดื่มรายใหม่ได้ตรงตามสภาพปัญหาและความต้องการได้ดี

4. ด้านผลผลิต ผู้เข้าร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษามีแรงจูงใจที่แตกต่างกันมีทั้งคนที่ตั้งใจเลิกเด็ดขาดอีกจำนวนหนึ่งยังลังเลใจ และกลุ่มที่รู้ถึงการรณรงค์แต่ยังไม่คิดจะลด ละ เลิก ฉะนั้นจะนำสิ่งที่มีทั้งภายในและภายนอกชุมชนไม่ว่าจะเป็นบริบท ปัจจัยนำเข้า มาสู่การสร้างกระบวนการใช้กลไกกิจกรรมอะไร เพื่อตอบสนองหรือสร้างเสริมแรงจูงใจ ให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายในการสนับสนุนการลด ละ เลิกเหล้าเข้าพรรษาให้ได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดการจัดการความรู้ โดยใช้เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนทั้งที่มี สคส. ร่วมดำเนินการและชุมชนที่ดำเนินการเอง ภายในอำเภอหรือจังหวัดเดียวกัน เพื่อหา good practice กระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อนำไปสู่ best practice และการเทียบระดับเพื่อพัฒนาต่อยอดต่อไป

2. ควรสร้างกลไก จุดประกายให้มี “ความอยากทำ” เพื่อให้เกิดการ “ระเบิดจากภายใน” ทำให้เห็นประโยชน์ใช้ตัวอย่างจากประสบการณ์จริงทั้งทางบวกและลบ สุดท้ายทำให้เห็นว่าประโยชน์ได้กับตัวผู้ดื่มเอง ดังกรณีชุมชนที่ดำเนินการเอง ผู้นำทำส่วนใหญ่เป็นผู้เคยติดเหล้าแล้ว

เลิกได้ จึงมีความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกความคิด และเห็นความเปลี่ยนแปลงของตนเองอย่างชัดเจน จึงสามารถสื่อสารโน้มน้าวหรือให้คำแนะนำกับผู้อื่นได้อย่างเป็นธรรมชาติ

3. ควรสร้างกลไกการเสริมแรง เชื่อมโยง รูปแบบวิธีการกิจกรรมที่เป็นการ “เสริมแรงภายใน” ให้มากขึ้น เพื่อต่อยุ่แรงจูงใจภายในตนให้หนักแน่นมั่นคงมากขึ้น อาทิ การเริ่มทำในสิ่งที่ทำแล้วยังคงมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ หรือ ในชุมชนตนเอง

4. ควรบูรณาการการดำเนินงานโครงการของ สคส. โดยเฉพาะชุมชนคนสุ่เหล้าและโพธิสัตย์น้อยในพื้นที่เป้าหมายเดียวกัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์มากขึ้น

5. ควรสร้างกลไกและกระบวนการทำกิจกรรมที่ต่อเนื่องในชุมชนสำหรับกลุ่มดื่มประจำหรือผู้ติดสุราเรื้อรัง

6. ควรส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการนำประเด็น ลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลักดันเข้าสู่ข้อตกลงของชุมชน ตำบลหรือท้องถิ่น ร่วมปฏิบัติตามข้อตกลงสาธารณะและทบทวนบทเรียนร่วมกัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ รศ. ดร.เนาวรัตน์ พลายน้อย ที่ให้คำแนะนำปรึกษา หน่วยงาน/องค์กรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาคั้งนี้ ขอขอบคุณกวีวิจัยภาคสนามคุณศรัณยา ทองจีน คุณสิริกุล จุลศิริ คุณวสวัตดี อดชัย คุณกุลพันธ์ เพ็ชรเพ็ง คุณบังอร สุปรिता คุณรักชนก จินดาคำ จิณห์มนัส อัครจรรยาภาณุจน์ และศูนย์วิจัยปัญหาสุราที่สนับสนุนงบประมาณและคำแนะนำ

เอกสารอ้างอิง

1. ทักษพล ธรรมรังสี. งดเหล้าเข้าพรรษาให้อะไรกับสังคมไทย ถอดบทเรียนเจ็ดปีของการรณรงค์. นนทบุรี: เดอะกราฟิกซิสเต็ม; 2553.
2. สาวิตรี อัญนางค์กรชัย, วลัยลักษณ์ จิตพิบูลย์, ดาริกา ใสงาม, พงษ์ภักตร์ กาคำผุย, ชญานิน กฤติยะโชติ, เจริญพงศ์ พรหมศร และคณะ. การศึกษาโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาในระดับพื้นที่ ปี 2561 [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [สืบค้นเมื่อ 15 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: <http://cas.or.th/cas/wp-content/uploads/2020/01/stop-drink-report-final-version.pdf>
3. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาลังคมและธุรกิจ. โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2561”: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 12 จังหวัดทั่วประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2561 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: https://cas.or.th/wp-content/uploads/2019/07/82.61-A1-0021-Final-Report_StopDrink2018.pdf

4. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2562”: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 12 จังหวัดทั่วทุกภาคของประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: https://cas.or.th/wp-content/uploads/2020/01/Final-Report_StopDrink2019.pdf
5. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2563”: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 12 จังหวัดทั่วทุกภาคของประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2563 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: <https://cas.or.th/?p=7837>
6. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2564”: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 12 จังหวัดทั่วทุกภาคของประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: <https://cas.or.th/?p=8659>
7. สำนักข่าวสร้างสุข. ขวนครอบครัวงดเหล้าเข้าพรรษา 2565 ชูแนวคิดซูเปอร์แมมพ้อ พอแล้วเหล้าเบียร์อินเทอร์เน็ต. 2565 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thaihealth.or.th/>
8. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ.โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2557”: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 25 จังหวัดทั่วประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2557 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: <http://sabcentre.com/artical/art001.pdf>
9. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2558”: กรณีศึกษาประชาชนทั่วไปที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 25 จังหวัดทั่วประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2558 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: <http://cas.or.th/cas/wp-content/uploads/2019/07/1.-58-AC-0005-SAB.pdf>
10. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2559”: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 25 จังหวัดทั่วประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: <http://cas.or.th/cas/?p=6727>
11. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2560”: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 25 จังหวัดทั่วประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2560 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: http://cas.or.th/cas/wp-content/uploads/2019/07/53.-60-AC-0015-Final-Report_StopDrink2017_24Nov17.pdf
12. ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. โครงการประเมินผลการรณรงค์ “งดเหล้าเข้าพรรษาปี 2562”: กรณีศึกษาประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปใน 25 จังหวัดทั่วประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: https://cas.or.th/wp-content/uploads/2020/01/Final-Report_StopDrink2019.pdf
13. นพพล วิทยารพวงศ์. การประเมินโครงการงดเหล้าเข้าพรรษาในระดับพื้นที่. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย; 2558.
14. วรางคณา จิรรัตนโสภากา. การประเมินผลโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาระดับพื้นที่ ปี พ.ศ. 2558 [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [สืบค้นเมื่อ 20 ก.ค. 2565]. แหล่งข้อมูล: <https://cas.or.th/?p=6795>
15. Stufflebeam DL. The CIPP model for evaluation. In: Stufflebeam DL, Madaus GF, Kellaghan T, editors. Evaluation models. Viewpoints on educational and human service evaluation. 2nd ed. Boston: Kluwer Academic; 2000. p. 279-317.

Assessing the Results of the Campaigns to Refrain from Alcohol Drinking during Buddhist Lent at the Community Level

Sorawan Intasitti

Bureau of Mental Health Academic Affairs, Department of Mental Health, Nonthaburi Province, Thailand

Abstract

The objective of this study was to evaluate the outcomes of 2022 Buddhist Lent campaign to stop drinking alcohol in Thailand. The CIPP model was applied to assess the context, inputs, processes and outputs for the year 2022. The locations included both villages supported by the Non-Alcoholic Organization Network Office (Sor-Kho-Lor) and villages that operated on their own in 9 provinces, namely Chiang Mai, Nakhon Sawan, Songkhla, Nakhon Si Thammarat, Nakhon Ratchasima, Ubon Ratchathani, Yasothon, Singburi and Bangkok. The methods for collecting data were in-depth interviews and focus group discussions. The informants were people who participated in the activity to stop drinking alcohol during the Buddhist Lent, the community stakeholders, and coordinators of the non-alcoholic organization network at regional and provincial levels. The assessment was conducted from 1 July - 30 November 2022. The findings were as follows: (1) Context: every area had community funds that facilitate the change of drinking behavior and strengthen internal motivation; (2) Input: leaders, methods of communication, and persuasion; (3) Process: process of available space the Sor-Kho-Lor jointly operated or operated by itself that had similar main steps and differ in detail; and (4) output: participants in the Lent abstinence liquor activity had different motivations. The recommendations were as follows: (1) the use the knowledge management process should be promoted as a learning tool within the same district or province, (2) create an “explosion from within” mechanism, (3) reinforce mechanisms focusing more on internal reinforcing the person, (4) integrate the projects of the Sor-Kho-Lor, especially the alcohol fighter community and the Bodhisat Noi (child volunteers) in schools into the same target area, (5) create mechanisms and processes to care chronic alcoholics, and (6) encourage the community to have a learning process in driving the issue of reducing, giving up alcohol into a community agreement.

Keywords: Buddhist Lent; alcohol campaign; evaluation